

Arvid Lindman: Föredrag: Hur vårda vi arvet?

Talare

Arvid Lindman
Politiker

Datum

20 september 1914

Plats

Stockholm

1 När svensken blickar tillbaka på sitt lands historia, klappar hans hjärta af glädje och stolthet öfver mångfaldiga stora händelser, som spridt ära och glans öfver landet. Med tacksamhet dröjer tanken vid de män, som framför andra höjt vårt fosterland och fört det till framgång och utveckling. Med vemod läsa vi de
5 många blad i våra häfder, hvilka tälja om nederlag och motgångar i yttre kamp, om split och tvedräkt inom egna landamärena. Redan den »Stora rimkrönikan» berättar ju om det svenska folket, att

»Gud hafver Sverige skapat så med berg, skogar, mossar och sjö, att ville
10 svenskar hvarannan trogna vara de skulle för utländska aldrig löpa fara.»

På samma gång pekar dock Rimkrönikan på de svenskes stora fel: afunden.

15 Genom sekler har här bott ett folk, som varit mäktigt stora tankar och som ledts af kraftig vilja att befrämja det svenska, ett folk med fosterlandssinne och starkt frihetsbegär, men jämväl prägladt af egensinne och afund. Så har det också skett, att händelserna rätt mycket växlat. Ömsom har solen lyst öfver vårt land, ömsom hafva molnen skockat sig till hotande mörker. Genom med- och
20 motgång har det dock med Guds hjälp allt hitintills gått oss väl. An lefva vi fria i ett fritt land. Egna lagar bestämma vårt samhällslif. Vår utveckling och vår framtid hafva vi i egna händer. Från urminnes tider har den lyckan beskärts vårt folk, att när rikets frihet varit i fara eller de inre striderna hotat att taga
öfverhand och småsinnet velat trampa fosterlandskärleken under fotterna, hafva
25 män stått redo att gripa in, hvilka vetat att med kraftiga händer åter ställa till rätta hvad som brustit. Med hvilken stolthet erinra vi oss ej än i våra dagar Gustaf Yasas verk; han, som befriade oss från de främmande fogdarna och tyrannerna, han, som samlade oss, nydanade riket och skapade vårt försvar — till lands och sjöss — till ett säkert värn mot yttre fiender!

30 Hur jublar ej än i dag den svenska ungdomen vid tanken på vår storhetstid, då

Sveriges folk i storvulen kraft under Gustaf II Adolfs ledning grep in i världshändelserna! Samtidigt erinrar sig också det svenska folket, hurusom denna tid icke blott utåt utan äfven inåt blef en storhetstid genom upprättandet af ett fast ordnad sammanhängande system i förvaltning och rättskipning, genom storartade framsteg i andlig och materiell odling. Nu sträfva vi icke längre efter någon »storhetstid» i yttre bemärkelse, men vi vilja energiskt arbeta på tillväxten af den nationellt enande tanke, som öfver allt annat sätter ett starkt försvar, till tryggande af landets frihet och fred. Dock kunna vi icke gilla dem, som vilja bannlysa allt tal om våra stora minnen. Fosterländsk föresyn och manligt föredöme äro alltid mäktigt verkande krafter, hvilkas betydelse icke får och icke kan underkännas. Säkert hafva vi ända in i vår tid nytta af exemplet från storhetstidens män; deras verk lefver än i dag rundt omkring oss.

Men skuggor följa på dagar. Och så finna vi fosterlandet för två århundraden sedan snart sagdt vid undergångens brant, kringvärfdt af yttre fiender som det var. Kulan vid Fredrikshald fällde en af historiens största krigargestalter, men den fällde också det kungliga enväldet i Sveriges rike, och därmed bröt Frihetstiden in öfver landet. Från den ena ytterligheten till den andra — liksom svenskens karaktär i så mycket — skiftade systemet för riksstyrelsen. Riksdagsenväldet ersatte kungaenväldet. Och Sverige blef i verkligheten en republik. Partiväsendet blomstrade upp, intriger utspelades och ränker smiddes. Sådan var svenskarnas första bekantskap med den s. k. parlamentarism, som vänstern nu vill ha återinförd. Till lycka för landet blefvo ingalunda de häftiga partistriderna. Då kom Gustaf III:s statshvälfning och med denna åter det kungliga enväldet, hvilket i sinom tid än en gång förde landet mot undergången, ehuru det stannade vid Finlands förlust. »Varnade af en dubbel erfarenhet», ville nu skaparna af 1809 års författning »bevara nationen mot skiftande förtryck af de bägge högsta samhällsmakterna, hvilka inom en mansålder hade hvardera i sin ensidiga riktning och hvardera till förhatlig ytterlighet framgått lika oåterhållna och lika förödande», för att tala med Hans Järta. Därför försökte man nu — och lyckades — skapa en klok afvägning mellan den styrande och lagstiftande makten. Vid sidan af dem ställdes den själfständiga domaremakten. På så sätt tillkommo våra än i dag gällande grundlagar. Väl äro förändringar däri gjorda, men principerna stå fast, och under dessa lagar har det svenska folket lefvat i yttre fred under mer än ett århundrade och genomgått en rik utveckling inom landet på alla områden.

Men mäktiga krafter hafva verkat för att söka rubba grunderna för detta

statsskick. Sträfvän efter frihetstidens partivälde förefinnes, såsom jag antydt, äfven i våra dagar, hos vår tids vänster.

75 »Författningsrevision, som genomför ett republikanskt och demokratiskt styrelsesätt», heter det i det socialdemokratiska partiprogrammet af 1911. »Genomförandet af ett parlamentariskt statsskick med tyngdpunkt i andra kammaren», lyder punkten i de frisinnades valupprop för s. å. Dess majoritet skulle vara den företrädesvis regeringsbildande. Och att det ej var tomma ord som uttalades ha händelserna noggsamt visat oss. — Vänsterregeringens män från 80 1911 ha handlat efter den grundsats, som valuppropet kräfd af valmännen, nämligen att de skulle vara beredda att i enig samverkan sätta handling bakom ord och med anlitan af alla grundlagsenliga medel betvinga herremakten och öppna väg för folkmakten. Den tanken besjälade det liberala statsråd som tvingade konungamakten att upphäfv det beslut, som konung och riksdag kort 85 förut i laga ordning fattat. Väl är det sannt, att den handlingen uppkallade Sveriges folk till ett stordåd, erinrande om forna tiders storvulnhet, och öppnade inångas ögon, men handlingen visade till fullo, att man ej skydde att begagna alla medel.

90 Frihetstidstankar rörde sig äfven hos den föredragande, som icke föredrog, utan beslutade själf, men likväl skref »på nådig befallning», alldeles som om vi lefde midt i Pechlins tidehvarf.

Likaså i den skrift »Det konstitutionella styrelsesättet», i hvilken statsrådets 95 nyss varande främste man uttalade sina grundsatser om dess allmakt och konungamaktens betydelselöshet. Den skriften minnas vi alla och skola vi — vill jag hoppas — ej heller lätt glömma.

Det är sant, att det snart gångna året skänkt oss ljusa minnen, men det har också 100 medfört upplevelser, som vi helst skulle vilja hänvisa till mardrömmarnas, till det icke verkligas område. I vårt folks inre förhållanden vore t. ex. att önska, att hvad vi dent 8 febr. i år upplefde varit en sådan mardröm. Men det republikanska tåget förbi konungens egna ministrar är tyvärr en sorglig verklighet. Republikropen gåfvo i själfva verket uttryck för önsknningar och 105 förhoppningar om en återgång till de för maktlystna partichefer lockande tider, då all verklig makt var deras — konungens ingen. Men de ropen betecknade också, låtom oss åtminstone hoppas det, början till slutet — slutet på ett olidligt partiöfvermod. Vi minnas alla, huru den liberala ministären i februari månad

110 detta år, sedan konungen å Stockholms slotts borggård talat till bondetåget, ville
aftvinga denne ett hemligt löfte att icke personligen tala till sitt folk utan
inhämtande af statsrådets samtycke härtill. Vi minnas, hurusom riksdagens
liberala samlingsparti i ett af öfvermod buret manifest af den 13 febr. gjorde det
liberala statsrådets hänsynslösa fordran till sin och på grundvalen af densamma
115 proklamerade en »konstitutionell konflikt» mellan konung och folk. Det
öfvermodet kvästes väl längre fram på våren 1914, och det är endast svaga
återljud, som förnummits efter den tiden. Hela den s. k. konstitutionella
konflikten har i de frisinnades valupprop nu krympt samman till frasen om
verklig själfstyrelse, som, omsatt i ett parlamentariskt styrelsesätt, skulle göra
120 folket till herre i eget hus.

Men innebörden är nog densamma, och det gäller att vara på sin vakt. Hvert en
fortsatt samverkan mellan dem som uppförd» skådespelet den 8 februari i år
kan leda är ej godt att veta, i synnerhet sedan socialdemokraterna inom
125 riksdagen vunnit den tillväxt som skett.

Det skulle emellertid fresta mig att säga ett par ord om förhållandet mellan
valmännen och deras representanter i allmänhet. Hos oss äro ju valmännen
delade i 3 partier, och följaktligen ha vi också 3 partier i andra kammaren.
130 Sådana omständigheter som exempelvis rösträttsreformen af 1909, hvilken mer
än fördubblade de röstberättigades antal, kunna verka stora förskjutningar i
partiernas storlek. Såsom var att förutse verkade denna reform en betydlig
stegring i antalet socialdemokratiska mandat. Normalt beror partiernas styrka
på det förtroende som de åtnjuta hos valmännen. Det visar sig då af våra sista
135 val, att frasrika löften, som ej kunna infrias, icke skattas högt af valmännen. Men
det visar sig också, att det parti, som drifver politik utan hänsyn till oafvisliga
nationella kraf, icke i längden kan hålla sig uppe i kurs. Då det liberala partiet
icke har kunnat infria löftena af 1911, om inskränkningar och besparingar
beträffande försvaret, om nedsättningar i öfningstiden o. s. v., hafva stora
140 massor af vilseledda missnöjda sökt sig öfver i socialdemokraternas led. Andra,
som insett försvarskraftens obetingade berättigande, hafva gått till höger.

Upphäfvet af pansarbåtsbeslutet, förhållandet af försvarsfrågan och
motståndet mot en snar lösning »i ett sammanhang» bröt hos dem, som
145 önskade ett stärkande af vårt försvar, allt återstående förtroende till den liberala
ministären, och följden blef en minskning i antalet liberala riksdagsmän vid
aprilvalet med nära en tredjedel. Högern tog af dessa brorslotten, tack vare sin

hållning i försvarsfrågan. Tomheten i 1911 års liberala löften har ytterligare
150 kommit till synes i det nu fattade försvarsbeslutet, och detta har vid de nu
skedda valen åter medfört en betydande nedgång för partiet. Kanske hade
mycket kunnat räddas genom att fortast möjligt upplysa folket om misstaget af
1911 och nödvändigheten af försvarets stärkande. Men detta uteblef. Det
liberala partiet berömmar sig alltid af att vara ett mellanparti mellan de båda
155 »ytterlighetspartierna», »klasspartierna». Det skall skipa rättvisa, det är ett
»rättfärdighetsparti» och ger sig äfven andra vackra namn. Men huru förhåller
det sig med mellanställningen? Hafva vi ej sett partiet intimt samverka med
partiet till vänster, socialdemokraterna, ja, t. o. m. öfverenskomma om formligt
samarbete vid valen i en mängd kretsar vid såväl detta som de två föregående
160 valen? Kan dylikt ingilva förtroende till partiets mellanställning? Nej, för visso
icke! Samtidigt finner man emellertid partiet i flera riksdagsfrågor verkligen
bokstafligen stå midt emellan, livarken varmt eller kallt utan ljumt. Detta till
stor förtret för vännerna till vänster, hvilka då ej underlåta att hålla sin vredes
skålar öfver dem, såsom t. ex. i sockerdebatten i fjol. Socialdemokraterna älska
165 nämligen en liberal regering, som gör deras gärningar, men de tycka ej om en
sådan, om den någon gång söker stå på egna ben. Den svenska högern är det
enda parti, som vill hevara verklig frihet i statsskicket sådant det blifvit
fastställt i vår grundlag utan den ena statsmaktens förtryckande af den andra.
Det bör hvarje valman erinra sig, då han om några dagar lägger sin valsedel i
170 valurnan.

För högern betyder också för en själfständig konungamakt enligt grundlagen.
En liberal röst betyder för partiväldet och dess seger öfver konungamakten. En
socialdemokratisk röst afgifves för samhällsomstörtande syftemål i allmänhet.

175

När under den senast gångna tiden i Sveriges riksdag behandlats frågor af ringa
vikt, kan det icke nekas till, att det mången gång känts smått. I dessa dagar, då
180 krigets lågor lysa öfver vår världsdel, då förödelse och död spridas rundt
omkring oss och ingen vet hvad som under närmaste tid kan vara oss själfva
beskärdt, ha dessa debatter om en del af våra egna inre bekymmer, hvilka dock
äro så oändligt små i jämförelse med allt det andra, stora, icke kunnat annat än
väcka till lif en dylik litenhetskänsla. Men känslan har växt till harm, då man
185 bevittnat huru den svenska vänstern sökt göra hemmapolitik af kriget. På
regeringens neutralitetsvilja tviflar ingen. Man vet att intet politiskt parti önskar

att Sverige skall blifva inblandadt i kriget utan att tvärtom alla partier äro ifriga
anhängare af en fullkomlig neutralitet. Men lika fullt ha i den gångna
190 valrörelsen af ledande vänstermän gjorts försåtliga antydningar om motsatsen,
särskildt riktade mot högern, för att nu inte tala om de direkta påståenden,
hvilka i tidningsuppsatser och valaffischer m. m. skett.

Neutralitet betyder att ej inblanda sig. Vilja vi då detta? Herr Fridtjuv Berg
195 uttalade häromdagen här i hufvudstaden att regeringen afgifvit en kraftig
neutralitetsförklaring, och han hyste den fullkomliga öfvertygelsen, att detta ej
blott var ett talesätt utan ett verkligt uttryck för hvad regeringen tänker och vill.
På regeringen tviflar han således icke. Han fortsätter att samtliga riksdagspartier
ha äfven ställt sig på den orubbliga neutralitetens ståndpunkt. Han synes således
200 ej heller tvifla på dem. Men — fortsätter han — likafullt är det tyvärr ej
öfverfiödigt
att orda om denna sak. Ty det är ej nog med att uttala sig för neutralitet. Maq
måste äfven vara beredd att upprätthålla densamma mot hvem det vara må.
Härefter följer så en utläggning om socialdemokraternas uppfattning och att
205 åtskilliga af deras bemärkta män hysa den uppfattningen, att vi aldrig skola sätta
hårdt mot hårdt, om någon visade benägenhet att träda vår neutralitet för nära,
och så anför han vidare, att den yttersta högern skulle intaga en i viss grad analog
ställning med Lindhagensgruppen, då den gör gällande, att neutraliteten skall
upprätthållas endast mot vissa makter, men ej mot andra, samt slutligen att
210 högerns ledare borde fullt klagöra hur partiet förhåller sig till
äfventyrspolitikens predikanter. Herr Berg visste dock, då han gjorde detta
uttalande, att herr Trygger, förstakammarhögerns ledare, i ordalag, som ej
kunde missförstås, uttalat sin anslutning till regeringens hållning, att det gällde
att till det yttersta bevara freden. Han visste ock, att äfven jag i otvetydiga
215 ordalag uttalat min anslutning till regeringens neutralitetspolitik. Allt detta
visste han, och han har ju, som jag nyss sagt, själf bekräftat det i orden »samtliga
riksdagspartier ha äfven ställt sig på den orubbliga neutralitetens ståndpunkt».
Hvad göres oss mer vittne behof? Herr Berg har ju själf intygat. Och ändock
misstänkliggör han.

220 Detta valfiske är fördömligt i sig själf. Men det är det än mer därför att det här
gäller vårt förhållande till andra länder, där man kanske ej så väl känner
förhållandena hos oss. Därigenom kunna de försåtliga antydningarna bli
landsskadliga. Så är ock fallet med det ostentativa framhållandet från samma
225 partis ledare om hvad som stått att läsa i en tidskrift om en enskild persons

uttalanden. Om Sveriges konung, hans statsråd och riksdagspartier vilja förhålla sig neutrala i den stora kraftmätningen i Europa, lärer väl ej en enskild mans uttalande i en tidskrift kunna ändra detta förhållande. Mig synes, att herr Staaff
230 skulle gjort landet större tjänst genom att framhålla detta uttalandesenskilda
karaktär i stället för att inför världen gifva en offentlighet däråt, som sannerligen
ej varit påkallad och som varit till mer skada än gagn — för landet. Detta
angifveri fick emellertid för ett par dagar sedan sin dom från det mest
kompetenta håll, då utrikesministern i andra kammaren uttalade sitt bestämda
235 ogillande af detsamma och i ordalag som ej lämna rum för någon tvekan
förklarade att herr Staaff, den förutvarande statsministern, varit den ende sonj
under nuvarande kris haft uttalanden inom riksdagen som varit ägnade att
försvåra utrikesledningens ömtåliga uppgift.

240 Det liberala partiet vill genom sina ledande män framhålla, att det sitter inne
med neutralitetsviljan par préférence genom sina försåtliga antydningar om att
på andra håll allt ej vore så säkert. Man måste taga i anspråk starka ord i språket
för att rätt karaktärisera ett sådant handlingsätt.

245 Sveriges regering och riksdagspartier äro alla ense i vår fredspolitik, och den
meningen delas af Sveriges folk. Kan det ej få vara nog med detta?

De liberala skola emellertid ej glömma att med neutralitetsvilja måste förenas
försvarsvilja. Hur har det varit med den i det liberala partiet och hur är det
250 alltjämt därmed i stora delar af partiet, om man alltjämt kan tala om stora delar
däraf?

På den tid, då det ännu gällde att motivera en förhalning af utredningarna
rörande försvaret, höll man sig på vänstersidan till teorin om världskrigets
255 osannolikhet. Ej föregripa beredningarnas arbete, hette det. Mu, då kriget
kommit, erinrar sig plötsligen ledaren för riksdagens liberala parti att han i sitt
Karlskronatal med hänvisning till Balkanfaran uttalat: »att det en gång till kan
hända det freden kommer att hänga på en skör tråd och att tråden genom
tillstötande omständigheter kan brista». Detta meddelas landets frisinnade
260 valmän med den reflektionen att förutsägelsen tyvärr visat sig riktig. Slutsatsen i
talet om Balkanspörsmålet och stormakternas ställning till detsamma
öfverhoppas emellertid nu, ty den slog fast att stormakterna mera än en gång,
ställda i valet mellan »prestigen» och freden, offrat den förra för att bevara den
senare. Och att det således vore otvifvelaktigt, att, ur denna synpunkt sedd,

Balkankrisen snarare varit ägnad att ingifva fredens vänner förhoppningar för framtiden än att nedslå deras mod och förtröstan.

270 Den 21 juli uttalade en framstående historiker och framstående ledamot af det liberala partiet sitt obetingade tvifvel på kriget. »Ännu för några år sedan var just motsatsen mellan Tyskland och England den allvarligaste faran för världsfreden, och den faran är nu mycket väsentligt förminskad», hette det. Två dagar renare öfverlämnade Österrike det ultimatum till Serbien, som innan kort ledde till krigets utbrott och som ställt de båda omnämnda stormakterna såsom
275 förbittrade motståndare mot hvarandra.

Det är för visso icke någon önskan att visa sig vara den bästa spåmannen, som föranledt talet om kriget såsom möjligt. Spådomskonsten är alltid vansklig, ehuru det är en grym otur som följt den nyssnämnde liberale talaren. Nej, då vi
280 från högerhåll varnat för faran, så har det varit i samband med påvisandet af vådorna att uppskjuta lösandet af vår försvarsfråga.

Man måste vara blind för att ej märka de hårda påfrestningar, för hvilka freden i Europa under de sista åren varit utsatt, och att dessa förr eller senare skulle
285 föranleda en kris. När härtill kommo de väldigt ökade rustningarna förlidet år, Frankrikes 3-åriga värnplikt och Tysklands miljard i värnsskatt, så borde i sanning hvar och en kunna se, hvart det bar hän.

Men vänsterpartierna hafva ständigt underskattat denna fara. Och detta
290 förklarar deras ställning till försvarsfrågan, ty hade de verkligen trott på möjligheten af en krigsfara, huru skulle de då hafva kunnat handla såsom de gjort gentemot försvaret? Detta handlingssätt hade då ej kunnat gifvas namn af allenast oförstånd.

295 ***

De långa striderna mellan försvarsvännerna och förhalandets män hafva nu emellertid nått sitt slut. Det är nu blott att hoppas att det ej skall vara för sent.

300 Beslutet af den 12 september har för visso hälsats med tillfredsställelse i ansvarsställande svenska sinnen. Det var liksom kände man på sig att nu hade dock vunnits den ökade trygghet och säkerhet för vårt land, som vi så länge väntat på. Oaktadt farorna som omgifva oss på alla håll, oaktadt vi nu mera

305 påtagligt än någonsin förnimma det ingen kan vara säker, oaktadt hvar och en
vet att det fattade beslutet i försvarsfrågan ej kan nu ögonblickligen gifva oss
ökad styrka, så kändes det likväl så. Modet återkom, tviflet och tvekan voro
borta. Utredningarna voro ändtligen till ända, handlingen kunde begynna.

310

Det var som hade vi beslutat att bättre vårda arvet än hvad fallet varit under de
senare åren. Valet i hufvudstaden kommer efter denna' vår lifsfrågas afgörande,
men likväl gå vi fram under beteckningen »försvaret främst». Varnade af hvad
som förut skett måste vi försvarsvänner slå vakt äfven om beslutets utförande,
315 utan uppskjutanden eller förhalanden.

Jag vet, att man hos våra motståndare ondgör sig öfver detta tvifvel. Men är det
verkligen så oberättigadt? Vi veta nu, att icke alla partier deltog i
försvarsfrågans lösning. Ja, vi veta att i andra kammaren utom hela högern
320 endast en del — den större — af det liberala partiet var med, under det att
socialdemokraterna vore emot och en annan del af det liberala partiet afstod
från att rösta genom att rulla sina sedlar utåt, därvid följande vice talmannens
exempel att på det sättet »med lugn
pröfva hvad som är det bästa för vårt land».

325

Ej mindre än 93 ledamöter af andra kammaren röstade icke för. Det är en
afsevärd del af kammarens ledamotsantal. Komma de stärkta åter efter valen —
och tecken tyda därpå — kan försvarsovilligheten få luft under vingarna.
Socialdemokraternas hufvudtalare i debatten förklarade att »vi
330 socialdemokrater som parti icke godtaga den uppgörelse, som träffats mellan de
borgerliga partierna, utan komma att rösta för afslag och bifall till våra förslag».

Samme talare förklarade att han förstode, att det skulle kastas äfven emot
honom och hans meningsvänner, att de vore fosterlandslösa, liksom man sagt
335 för ej länge sedan om Tysklands socialdemokrater. Men i detta ögonblick stode
mellan tre och fyra miljoner tyska socialdemokrater under fanorna, och
hundratusental hade anmält sig som frivilliga. Och i Frankrike stode samma
parti enigt i kampen för landets själfständighet.

340 Jag vill ej uttala någon dom i den riktning talaren förutsatte. Jag erkänner
tvärtom, att vårt socialdemokratiska riksdagsparti väsentligt ändrat sin
uppfattning i försvarsfrågan; men den reflexionen kan man ej undertrycka, att

konsekvensen af det frammanade exemplet från tyska och franska
345 meningsfränder väl närmast bort föranleda våra socialdemokratiska
riksdagsmän till ett helt annat beslut än att vidhålla sitt förslag om en väsentlig
nedsättning af öfningstiden.

Om den uppgörelse, som ledde till beslutet, är nu ej mycken anledning att orda.
350 Vi högermän ansågo, att vi ej kunde för fosterlandets skull eftergifva något i det
som ansågs vara militärt oeftergifligt. Denna gången måste Sverige förhjälpas till
ett försvar, som kunde kallas betryggande. Därför kunde vi ej vara med om det
liberala erbjudandet af de 310 dagarna med delad rekrytskola.

355 Enligt den liberale partiledarens ord i hans öppna bref till frisinnade valmän
gjordes då erbjudandet till socialdemokraterna, men blef äfven där afvisadt. Då
jag helt nyligen framhållit detta och därtill knutit den reflexionen, att liberalerna
sålunda, afvisade från höger, afvisade från vänster och säkert inseende de
begångna misstagen, kvarom allvarliga påminnelser helt visst gjordes inom vissa
360 delar af partiet, måste tillämpa ordspråket att »nöden har ingen lag» och
acceptera den sammanhängande linjen enligt Kungl. Maj:ts förslag, så har en
stor liberal tidning, Göteborgs Handels- och Sjöfartstidning, insinuerat att
orden ej rätt återgifvits och att anbudet till högern framlades efter det att det
socialdemokratiska partiet afböjt.

365 Man är lättvindig med beskyllningar, men tidningen har själf läst det
ifrågavarande manifestet orätt. Att meningen med hela erbjudandet till
socialdemokraterna varit att, om de ginge med på de 310 dagarna, så vore det
tänkbart att högern betänkte sig än en gång inför utsikten att vinna fullständig
370 enighet, det står tydligt att läsa — ingen behöfver misstaga sig därpå, och jag har
ej visat att jag missförstått detta såsom tidningen säger. Men saken var den, att
högern redan förklarat sig ej kunna gå med på detta. Väl vet jag att tidningar
finnas som stått på den ettåriga värnplikens grund — men som därefter
förordat väsentligt kortare öfningstid, men så lätt byter ej högern mening.

375

Det är utan tvifvel betydligt ökade bördor som komma att påläggas vårt folk för
den nu antagna försvarsreformen. Värnskatten går till ett väldigt belopp, och de
380 årliga kostnaderna stegras väsentligt.

För att kunna-bära detta kräfvdes ett ständigt aktgifvande på vårt näringslif. Ej ett
385 sådant aktgifvande som vänstern åsyftar och som består i tvång och
inskränkningar.

Starka skäl tala för att just i dessa dagar framhålla näringarnas betydelse för vårt
land, ty ingen vet när det stora världskriget är till ända, och ingen vet, hvilken
390 återverkan det kan komma att utöfva hos oss. Men sannolikt är att vi gå
bekymmersamma tider till mötes, då det gäller att öfva sig i tålmodets och
försakelsens konst. Nu mer än någonsin måste vi söka öfva de båda dygderna
sparsamhet och arbete. Att nedlägga ett mer plikttroget och ihärdigt arbete än
någonsin blir till en fosterländsk plikt, som ingen skall undandraga sig.

395 Vår industri och våra näringar i allmänhet måste gifvas arbetsmöjlighet, de som
leda dem beredas mod och tillförsikt. Den hotar utvecklingen, som aldrig gifver
ros utan endast ris, som allenast ser i näringen skatteobjektet, hvilket kan
betungas snart sagdt hur mycket som helst.

400 Det låter ju visserligen bra när det liberala partiets valupprop i det ytterst
knappa utrymme som ägnas åt vårt lands ekonomiska lif säger att det allmänna
måste med omtanke och kraft ingripa för stödjande af det rubbade näringslifvet;
men då samtidigt partiets ledare talar om värnsskatteprincipen som det gäller att
utsträcka äfven till andra områden såsom en vinst för liberalerna i
405 försvarsuppgörelsen, så få näringslifvets män genast klart för sig, att värnsskatten
ej längre i hans ögon är en engångsskatt utan en princip. Andra liberala talare ha
uttalat sig än tydligare, och de socialdemokratiska krafven känna vi. Det är här
icke fråga om att de bättre lottade ej skulle vara villiga att taga på sig de betydligt
ökade bördor, som försvaret kräver. Jag har ej hört en enda man klagat öfver
410 värnsskatten. Nej, det är vänsterns uppfattning eller rättare missuppfattning att
näringslifvet kan betungas snart sagdt hur mycket som helst, alldeles som om
man ej förstode att i längden detta skall verka hämmande och hindrande på
industriens utveckling, på uppkomsten af nya företag och på affärslifvet öfver
hufvud taget — det är den uppfattningen, som man fruktar.

415 Från midten och senare delen af förra århundradet känna vi ett frisinne som
ville gifva individen den största möjliga frihet i utvecklingen i den riktiga tron
att verksamhetslust och initiativ så bäst skulle utvecklas. Men huru har vår tids
liberalism vårdat denna frisinnade tradition?

420

Jo, förbud, inskränkningar, restriktioner, besiktning, kontroll, öfvervakande — det har blifvit programmet. Så fort en utveckling sker i en icke önskad riktning har man genast en lag till hands för att mota.

425

Näringslifvets frihet bindes i en hämmande tvångströja. Den forna friheten har förvandlats till tvång. Utan allt tvifvel är detta frukten af samverkan med socialisterna. Socialdemokraterna kräfva öfverförande till samhället af större skogar, grufvor, vattenfall och större torfmossar; de fordra ett
430 koncessionssystem som öfvergång till socialisering. Jordan och dess rikedomar höra liksom andra väsentliga produktionsmedel blifva hela det arbetande folkets egendom. Här möter oss statsverksamheten och statsdriften i sitt fullaste omfång, och som magneten verkar på järnbiten har detta program öfvat sitt inflytande på det liberala partiet och föranledt en omsvängning i dess
435 ekonomiska uppfattning.

Men så gagna vi ej vårt lands utveckling, som vi hoppas må bli rik och kraftig, en fast grundval för uppbyggandet af ett starkt samhälle.

440

De ekonomiska problemen uppskattas ej af nutidens liberalism, som alltmer dragés åt de teoretiska spörsmålen, som låter binda sig vid doktriner, ur hvilka partiet ej kan taga sig löst.

445

Högern å sin sida har ett starkt sinne för realiteterna. De vill främja näringslifvet därför att den ser i dess blomstring enda möjligheten till samhällets utveckling och förkofran.

450

Därför vill högern stödja och främja det ekonomiska lifvet, men anser att det i främsta rummet skall vara individen förbehållet att i så stor frihet som möjligt utveckla sig. Därmed främjas företagsamhetsandan och bibehållies intresset.

455

Såsom ett kraftigt verkande medel ha de frisinna de expropriationsrätten. Det är det stora damoklessvärdet som de hänga öfver den enskildes hufvud. Det gäller ej blott att tvinga den enskilde till upplåtelser till folkets hus och kooperativa föreningar genom detta det våldsammaste ingrepp i den enskilda äganderätten, som allenast borde vara förbehållet för allmänna ändamål och för yttersta nödfall, utan det gäller vattenfall och kalmarker, liksom det skarpa ingrepp i äganderätten som betecknas genom koncessionssystemet, kvarigenom staten reglerar den enskildes förfoganderätt öfver något som han äger, t. ex.

utnyttjandet af vattenfall och kraftstationer vid leverans af elektrisk energi eller inmutande af grufvor på enskild mark.

Allt detta föder ej den företagaranda, som vi vilja se stark hos vårt lands
465 näringsidkare, utan det förtager och förlamar den. Ingen, som sätter i gång en verksamhet, kan känna sig säker beträffande hvad morgondagen kan föra med sig i vänsterlagstiftning eller genom statsdrift. Högern har här öfvertagit den gamla frisinnade uppfattningen som byggde på det äkta frisinnet och häfdade individernas frihet. Det frisinnade partiet har förvandlats till ett tvångsparti,
470 under det högern tror sig bäst vårda arvet från fäderna, tror sig bäst skapa fosterlandet rikt och starkt genom frihet för näringslivet.

Med dessa korta erinringar har jag sökt gifva en skildring af några af de
475 grundsatser, som äro ledande för den svenska högern i dess arbete för bevarande af vårt fädernesland fritt och starkt, såsom vi mottagit det från fäderna och såsom vi vilja lämna det åt våra efterkommande. Ett starkt värn mot de yttre farorna ligger i det nyss fattade beslutet till försvarets stärkande. Det skall gifva oss ny tillförsikt att kunna försvara vårt oberoende och bevara vår självständighet. En konungamakt, självständigt verksam inom grundlagens ram,
480 skall bereda styrka i vårt lands inre utveckling. En rik utveckling af vårt näringslif skall befästa och utveckla vårt ekonomiska oberoende.

Vid de nu förestående valen kan hvarje valman bidra till förverkligandet af
485 dessa tankar. I april gick hufvudstaden först till val och gaf landet ett lysande föredöme för »försvaret-främst» politiken. Ett kraftigt gensvar följde från hela landet. Nu går hufvudstaden sist. Må det ske på ett sådant sätt, att Stockholms moderata valmän nu visa, att det ej var ett brinnande intresse för stunden som besjälade dem, då det gällde att få fram ett godt beslut i försvarsfrågan, utan att samma lefvande båg finnes äfven nu, då det gäller att trygga försvarsbeslutets
490 fullständiga genomförande.

Nu får ingen hvila de dagar som återstå, nu skall hvar och en verka för att taga
med sig andra. Ingen får utebli på valdagen. Nu och allt framgent må vår sträfvan gå därpå ut, att, när det gäller Sveriges frihet och trygghet, talet om de
495 två nationerna borde falla till marken, hvarje söndringens ord tystna.

I enighet för konung och fädernesland!
Så vilja vi vårda arvet!

500

Källa

<div>Hämtat från Hur vårda vi arvet? : Föredrag hållet å Auditorium i Stockholm den 20 september 1914, Arvid Lindman, Nya tryckeri-aktiebolaget (1914). S. 2-16. </div>

Taggar

Moderaterna, Politiska tal

505

URI

<https://www.svenskatal.se/tale/arvid-lindman-foredrag-hur-varda-vi-arvet>

510

515

520

525

530

535